

A tiszta formák mestere

A nyolcvanéves Király Ferenc szobrászművész kiállítása

Várkert Bazár, 2016. VI. 2. – VII. 31.

P. SZABÓ ERNŐ

Nyolcvanéves *Király Ferenc* szobrászművész. Sokáig ő volt a Muravidék egyetlen szobrásza, két évvel ezelőtt, amikor munkáit bemutatták a Nemzetstratégiai Kutatóintézet által rendezett tárlatsorozat keretében, a Kárpát-haza Galériában, rendszeresen így, ezzel az állandó jelzővel írták le a nevét: muravidéki szobrászművész. Munkássága azonban – jelzi többek között a 2005-ben megkapott Munkácsy-díj – távolról sem regionális jelentőségű, hanem a kortárs magyar

szobrászat jelentős értéke. Ugyanakkor természetesen a kortárs szlovéniai képzőművészet része

is. Hetvenedik születésnapja alkalmából a Szombathelyi Képtárban rendeztek életmű-kiállítást alkotásaiból, volt egyéni tárlata a többi között Zalaegerszegen, Kaposvárott, Sárvaron, Keszthelyen, a Balaton Múzeumban, de bemutatták műveit Ljubljánában, Muraszombaton is, csoportos tárlatokon pedig más országokban is reprezentálták alkotásai a kortárs szlovéniai képzőművészetet.

Munkássága művészetszervezőként is jelentős, hiszen a 70-es évek elején ő volt az, aki a lendvai várban – amelyben fiatal alkotóként éppen ő szervezte meg a múzeumot – elindította a nemzetközi művésztelepek sorozatát. Mintegy két évtizeden át vezette a telepeket, amelyeken alkotóként maga is részt vett, ahogyan meghívott vendégként később dolgozott a lenti nemzetközi Faszobrász Művésztelepen, valamint a laškói és a monošteri művésztelepeken is. Lendván az általa szervezett telep volt az alapja a Nemzetközi Ifjúsági Művésztelepnek, amely 2015-ben ünnepelte 20.

születésnapját, s amely azért is jelentős alkalom a fiatal művészek együttes munkálkodására, mert valóban a határokat átívelő párbeszéd helyszíne: a különböző országokból meghívott résztvevők párokra osztva dolgoznak, gondolataik, műveik révén kölcsönösen inspirálva egymást.

A párbeszéd művésze Király Ferenc is, a kortárs magyarországi és szlovéniai művészet, a jelen, a múlt és a jövő generációi, művei közötti párbeszédé. A művészeti hagyomány, amelyet örökölt és amelyet munkásságával gazdagít, szintén fontos része a magyar, illetve a szlovéniai művészetnek. Lendva város az 1858-ban született Zala Györgyöt, a neobarokk emlékműszobrászat kimagasló jelentőségű képviselőjét adta a magyar művészetnek, ez is az örökségéhez tartozik, ugyanakkor Király Ferenc művészi világának kialakulásához elsősorban a ljubljanoi, illetve a zágrábi mesterei járultak hozzá. Iparművészeti középiskolásként ismerkedett meg a kortárs szlovén művészet színe-javával, Božo Pengovval, Francišek Smerduval, Zdenko Kalinnal, s nem mellesleg elnyerte a Jozef Plečnikről elnevezett rangos díjat. A ljubljanoi képzőművészeti akadémián a Mestrovic-tanítványnak Francišek Smerdunak volt növendéke, majd Zágrábban az akkor már európai viszonylatban is ismert Frano Kršinić tanította. Még diákként tanulmányutat tehetett Párizsba, Londonba, később Afrikába, Kis-Ázsiába és Olaszországba is. Az akkori, a korabeli magyarországinál a kortárs egyetemes művészeti törekvések felé sokkal nyitottabb délszláv államban a modernizmus kezdete volt ez a korszak. A művészet új lehetőségeit kutató Grupa 60 csoport, amely tagjává fogadta a pályakezdő Király Ferencet is, az „emberi, a vegetatív és az állati természetről” szóló filozófiai, társadalomtudományi elméletek alapján kereste a művészi kifejezés lényegét. Ez a közös munkálkodás nyilván éppen olyan jelentős hatást gyakorolt a fiatal művészre, mint az az amerikai út, amelyre chicagói származású feleségével, a szintén képzőművész Suzanne Moss-szal indult el 1967-ben, az esetleges hosszabb ott-tartózkodás, sőt letelepedés reményével. A művész honvágya miatt azonban néhány hónap múlva visszatértek Európába, Lendvára, a művész azóta is ott, a szülői ház mellett felépített műteremben dolgozik.

A műtermet tágas, a művész által gondozott kert veszi körül. A közelben folyik a Feketeér, a gyermekkor folyócskája, néhány kilométerrel távolabb pedig a Mura, amely kanyarulataival, erdőszéleit ma is éppen úgy meghatározza a régió arculatát, mint a Lendva fölül magasodó dombok plasztikus formái, a szőlősorok ritmusa, akár a város házainak, középületeinek tiszta formavilága.

Fotó: Baumgartner Sandi

Mondanám, geometriája, de ahogyan a vár vagy éppen a Makovecz Imre tervezte kulturális központ és színház mutatja, inkább az organikus rend meghatározása az érvényes. Tiszta formák veszi körül Király Ferencet, s a tiszta formák létrehozásának szándéka határozza meg művészi munkásságát is. „Tiszta formákkal hazudni nem lehet” – néhány évvel ezelőtt a Pannon Tükörben Péntek Imrének, a lap főszerkesztőjének adott nyilatkozatában így foglalta össze művészi krédóját. S valóban, formái nagyon tiszták, pontosak, ahogyan azt a *Kezdetben* című, fehér márványból készült plasztika jelzi, vagy éppen a gipsz *Sírályok, tenger és halak*. Az utóbbi a művész akadémiai vizsgamunkája, ma is a zágrábi akadémia őrzi, az előbbi az ezredforduló utáni években született, fényképe a Király Ferenc hetvenedik születésnapja tiszteletére megjelent album borítóján látható. Mindkettő sokféle asszociációt indít el a nézőben: a vizsgamunka a természeti folyamatok összetettségét jelképezi, az élet születését, a mediterráneum sokféle emberi kultúrának otthont adó világát, ha úgy tetszik, magát az univerzumot. A *Sírályok, tenger és halak* mintha

már magába sűrítene azoknak a szobrászi problémáknak a jó részét, amelyek később jelentkeztek pályáján: az ábrázoló és elvont formák, a pozitív és negatív terek, tömbök és az azokat összekötő törekenyebb formák kapcsolatát, ezen túl a látható világ megragadását és a szobrászi eszközökkel csak sejtethető szellemi tartalmak megidézését, az élet egyszerűségét és a nagy természeti körforgás végtelenségét.

Hasonlóképpen a szobrászi sűrítés, tömörítés kiváló példája a lágyan ívelt, S alakot formázó *Kezdetben*, amely vertikális irányban indul, hogy egy nagy kanyarulatot leírva hatyúnyakszerűen elvékonyodó felső részével újra csak a magasba, az ég felé irányulva fejezze be a mozgást. Vagy éppen vetítse tovább a végtelenbe, a szellem, az érzelmek birodalmába azokat az erőket, amelyek az anyaföldből erednek, s amelyek átlényegítik a szobrászi formát. A madáralak éppen úgy benne sejlik, mint a hajtásé, amely tavasszal elkezd növekedni, de a női test kerekded formáit, lágy hajlatait is benne láthatjuk. A női test szépsége, a belőle sugárzó erotika visszatérő jellemzője Király Ferenc műveinek – mondhatni, művészetének alapvető meghatározója –, mint ahogyan a mítoszok

KIRÁLY FERENC:
Domborodás, 2015,
bronz, 30x18,5x13,5 cm
A Magyarországi Szlovének
Szövetsége, Szentgotthárd

KIRÁLY FERENC:
Ósídó, 2013,
fa, 60x45x30 cm
VinoArt, Dobronak

foto: Baumgartner Sandi

foto: Baumgartner Dubravko

iránti érdeklődése is. A két témakör sikeres összekapcsolásának kiváló bizonyítéka a legutóbbi időszakból a *Szirének*, amelynek a műteremben három, különböző méretben, anyagból elkészült, illetve készülő változata is látható, miközben a másfél méter magas bronz változat már 2005-ben elkészült.

Ahogy a diplomamunka és a majd fél évszázaddal későbbi *Kezdetben* közötti összefüggések, úgy a *Szirének* folytonosan változó alakja is Király Ferenc munkásságának egyik legfontosabb vonására, a folytonosságra utal. A *Kezdetben* forma- és gondolatvilágát fogalmazza újjá például a tömör, magyszerű formájú *Oltvány* vagy a 2006-ban köztéren felállított *Születés*, illetve *Örvénylés*. A *Születés* témáját 2004-ben fában is feldolgozta a művész, két alkalommal is, az *Oltvány* formáit fában pedig mintha az *Érintés* című plasztika előlegezte volna.

Pályája korai szakaszában számos portrét, egészalakos kis-, illetve köztéri plasztikát készített. A kortárs szobrászat egyelőre feloldhatatlan ellentmondása, legalábbis Közép-Kelet Európa országaiban, hogy a megrendelésre készült köztéri művek számos esetben kevésbé szervülnek a kortárs kifejezési lehetőségeket kereső művész kisplasztikai munkásságával, az ő esetében azonban, ahogyan köztéren álló műveinek a sora igazolja, más a helyzet, ami nyilván köszönhető a szlovéniai, közöttük a lendvai magyar szoborállítók nyitottságának is. Készített a városba és a környék településeire természetesen történelmi, kulturális szempontból jelentős elődök előtt tisztelgő emlékműveket is, Szent Istvánt is mintázott a millenniumra, de a vizuális kultúra nagy nyere-

KIRÁLY FERENC:
Kezdetben, 2004,
márvány, 44x59x19 cm
Galéria-Múzeum Lendva

sege, hogy számos organikus, természeti formákat idéző munkája áll köztéren. Nyilván ennek a művész és a közösség közötti harmonikus kapcsolatnak is köszönhető, hogy Király Ferenc figurális és elvont művei között életműve mindegyik periódusában lényegi kapcsolatokat fedezhetünk fel. A 2013-as *Jel VI.* a természeti formák és az emberi test sajátos szintézisét adja, a 2008-as *Megkövesedett* című művet pedig mintha csak a pompeji ásatásokon előkerült leletek (a forró lávában elégett testek után maradt üregeket a régészek kiöntötték) inspirálták volna. A mű, az alaptömegre leegyszerűsített, expresszív mozdulatba belemerevült test egészen Király Ferenc pályakezdéséig, az egyik legkorábbi, az 1963-as *Torzóig* vezet vissza a párhuzamokat kereső nézőt. A *Torzó* és a majd fél évszázaddal későbbi *Megkövesedett* között pedig különböző időpontokban készült művek jelentenek szerves kapcsolatot, írják le a folyamatot, amelynek során az emberi test alapformáira redukálódik, az érzelmek pedig mintegy eggyé válnak azokkal a természeti erővel, folyamatokkal amelyek az egymást kiegészítő minőségek találkozásán, megtermékenyülésén keresztül az új élet megjelenéséig vezetnek.

Az 1997-es terrakotta *Ósi formák* felidézhetik nézőjünkben a preklaszszikus kultúrák kerámiaművészetét éppen úgy, mint a kükladikus időszak végletesen leegyszerűsített plasztikai alakzatait. Az egyik oldalon az emberi test termékenységét jelképező részleteire utalnak, a másikon a természeti folyamatokra (*Mag*, 1987). A kettő olykor egymástól elválaszthatatlan módon jelenik meg Király Ferenc művészetében (*Hüvely*, 1989–2004). Ez a mű márványból készült, a számára talán legfontosabb anyagból, de a 2004-es *Születés* című festett fa ugyancsak az élet keletkezésének legáltalánosabban érvényes gondolatát fogalmazza meg.

Márvány és fa... Király Ferenc köztéren felállított műveinek nagyobb része ugyancsak márványból vagy másféle kőből készült, de figyelemre méltóak azok a fából faragott művei is, amelyek közösségi belső terekbe (például az említett lendvai művelődési otthon és színház tereibe) kerültek. Mindkét anyaggal párhuzamosan dolgozott, dolgozik, míg a terrakotta elsősorban a 90-es években volt fontos a számára, a bronzöntés pedig a legutóbbi évtizedben. Az 1987–97 közötti időszakban viszont, valószínűleg a lenti fafaragó művésztelepen való ismételt részvétele, Samu Gézával, Csutoros Sándorral és Varga Géza Ferencsel való megismerkedése hatására túlnyomórészt fával dolgozott. Életművének egyik legizgalmasabb műcsoportja született ekkor, az 1990–91-es tömör, tömbszerű, színes faplasztikái után az áttört, igen gyakran különálló elemekből összeállított, szerkesztett, zömmel nagy méretű színes faszobrok sorozata. Az 1992-es *Erényöv*, a *Főnix*, a *Gótikus ív*, a *Meteor*, az *Oltár*, az *Átdőfve*, az *Egyszarvú*, a *Taurusz*, a *Jel* indították a sorozatot, amelyet a *Bohóc* zárt le 1998-ban. Közöttük pedig megszületett az *Ikarusz*, a *Mágikus ölekezés*, a *Meditáció*, az *Imádság* (1993), az *Ősrovar*, a *Csábítás*, a *Taurusz III.* (1994), a *Reménykedve* (1995), a *Hiéna*, a *Tavaszi tánc*, a *Csintalanság* (1996), az *Őrállat*, az *Európa megerőszkolása* (1997).

foto: Baumgartner Dubravko

foto: Baumgartner Dubravko

Ezt a sorozatot akár az életmű összefoglalásának, sűrítményének is tekinthetnénk, ha nem született volna meg a 2000-es években a márványplasztikák, majd a kisbronzok sora. A bronzplasztikák megalkotása a lendvai bronzöntő művésztelepen végzett munkához köthető, bő válogatás látható belőlük a lendvai Galéria-Múzeumban, a vár tetőtéri kiállítótermében. Közöttük van a *Csendélet* (2008), a *Biztatás* (2007), az *Ülő* (2012), a *Várakozásban* (2009), amelynek terrakotta változata már 1991-ben elkészült, a *Vesta-szűz* (2010), a *Metamorfózis* (2006), a *Tavirózsa* (2009), amelyek újra csak a természeti alapformák és alapfolyamatok meghatározó jelentőségére utalnak. Újra felbukkannak az egyre tömörebben, elvontabban ábrázolt emberi testek (*Ölélés II.*, 2011; *Három lény*, 2008) és persze az ókori görög-római mitológia alakjai, történései is (*Ikarusz*, 1993; *Európa megerőszkolása*, 1997). Több változatban is elkészült a *Taurusz*, amely egyszerre utal Minotaurusz mítoszára és a Bika csillagképre, amelynek jegyében Király Ferenc született a ma Lendvához tartozó Alsólakoson 1936. április 26-án.

KIRÁLY FERENC:
Lovas, 1998,
terakotta, 57x63x39 cm
Galéria-Múzeum Lendva

KIRÁLY FERENC:
Jel, 2003,
márvány, 60,5x36x31 cm
Galéria-Múzeum Lendva